

MUSTA

SARJAKUVA

.huomioita dekkari- ja poliisisarja- kuvista

Kun Mikki Hiirikään ei ole enää paljon muuta kuin Hesu Hopo-Watsoninsa kanssa hiiviskelevä, virkavallan puolesta töitä tekevä salapoliisi, on ehkä aihetta luoda silmäys dekkari- ja poliisisarjojen tilaan ja taustaan.

Vuosisatamme alkupuolella amerikkalaisen sarjakuva keskittyi lähinnä lapsiin, eläimiin ja perhekomelluksiin. Känne tapahtui 20- ja 30-lukujen taitteessa, jolloin huumori antoi tietä seikkailulle ja jännitykselle. Aivan samaan aikaan teki nousua uudenlainen elokuva, rikollisuudesta kertova musta elokuva (Hawks, Lang, Hitchcock...), ja samaa aihepiiriä - suurkaupunkien asvalttiividakkoa - käsittelevää sarjakuvaa näkeekin joskus Yhdysvalloissa nimitettävänä mustaksi sarjakuvaksi, black comics.

Jokunen salapoliisi vilahti sarjakuvissa jo 20-luvun lopulla, mutta kunnia uudesta suunnasta on kuitenkin annettava 1900 syntyneelle Chester Gouldille. Tämä chicagolainen mainospäättäjä, joka oli opiskellut taidetta kirjeenvaihtokurssin avulla, loi sankarinsa Dick Tracy'n vuonna 1931. Tracy on kaupungin poliisivoimissa palveleva siviilipukainen etsivä - sarjan nimi olikin aluksi Plainclothes Tracy. Uusi nimi Dick viittaa nuuskimiseen aivan kuten sukunimi Tracykin.

Tuona vuonna suuri talouslama oli synkkää todellisuutta, ja myös Gouldin kotikaupungissa mellasti kieltoilain ja monen muun tekijän synnyttämä ja ruokki-ma järjestynyt rikollisuus Al Capone nokkamiehenään. Sosiaalinen tilaus siis oli olemassa. Lisäksi sanomalehdet halusivat kokeilla jatkuvajuonista sarjakuvaa levikkinsä nostamiseksi. Tracysta tuli poliisi- ja seikkailusarjojen esi-isä, ja parhaimmillaan sitä julkaistiin eri maissa 600-800 lehdessä.

Gould on nimennyt esikuvikseen Sherlock Holmesin ja Edgar Allan Poen, mutta varmasti Tracy'n syntymän ja menestyksen takana oli ajan laajalevikkinen kioskikirjallisuus ja salapoliisikirjallisuudessa kehittynyt uusi kovakäsitetty suunta. Nick Carter oli lukijoille vanha tuttu, ja juuri vuonna 1931 julkaistiin esimerkiksi Dashiell Hammettin unohtumaton Lasiavain. Ja tietysti myös elokuva vaikuttanut Gouldin työhön aivan kuten harrastajat katsovat Gouldin työn vaikuttaneen vuosia myöhemmin eräisiin elokuvaohjaisiin.

Gouldin sarjakuva on yritys kuvata rikosta ja poliisin työtä realistisesti. Tekijä on selvästi ja kriittisesti poliisin puolella, ja hänen käsityksensä rikollisuudesta ja yhteiskunnasta on alustaa nykypäiviin asti ollut yksinkertainen ja vanhoillinen. Gouldin sankari on vielä kovempi kuin rosvot, ja hän suosii suoraa toimintaa menetettyään uskonsa oikeuslaitokseen kuin jokin Mickey Spillanen sankari ikään. "Jos olisin poliisi, ampuisin rikolliset", on Gould itse todennut, ja hänen sankarinsa suusta ovat sanat "Väkivalta on kultaa kun sitä käytetään pahan murskaamiseen". Sarjan tarjoama maailmankuva on nostattanut välillä julkisia vastalauseita Yhdysvalloissa. Sarjan yhteyteen joka viikko liitetty "Rikoksen vastustajan käsikirja" tarkkoine ohjeineen on myös epäilyttävä asia: tuskinpa ihmisiä kannattaa yllyttää auttamaan poliisia lähinnä lasten lukemassa sarjakuvassa.

Toisaalta myönnetään, että Tracyssa poliisin työtä kuvataan koko lailla oikein ja asiantuntevasti. Poliisin uuden teknologian esittelijänä Gould on joskus jopa aikaansa edellä, ja tällöin sarja tuntuu luiskahtavan science fictionin puolelle. Joku Ed McBain alkoi vasta paljon myöhemmin kertoa amerikkalaisen poliisin arkipäivästä, joten tässäkin suhteessa Gould lienee uranuurtaja.

Tracy on saanut useita poliisien palkintoja, ja FBI:n pitkäaikainen johtaja J. Edgar Hoover otti aikaa keskustellakseen Gouldin kanssa. Gould sai Ruotsin sarjakuvaseuran tunnustuspalkinnon Adamsson-patsaan vuonna 1965. Tracysta on tehty mm. radioshow, elokuvia ja animatiosarja.

Gouldin tyyli pelkistyi ja kulmistui ajan mittaan, ja nykyään sarjan henkilöt ovat selviä karikatyyreja. Silti Tracysta on tehty onnistunut parodia: Al Capp sisällytti Li'l Abneriin Fearless Fosdick -hahmon, joka ampui 42 sivullista metsästessään ilmapallomyyjää, jolla ei ollut lupakirjaa.

King-syndikaatti loi Tracyn kilpailijaksi vuonna 1934 sarjakuvan Secret Agent X-9 (Salainen agentti X-9), joka ei ollut läheskään niin tyylielty ja kova kuin Gouldin luomus vaikka oli realistinen poliisisarja sekin. Edellä mainittu Dashiell Hammett otettiin sarjan käsikirjoittajaksi, ja kilpailun jälkeen erinomainen Alex Raymond valittiin piirtäjäksi. Molemmat mestarit lopettivat jo seuraavana vuonna. Hammetthan istui sittemmin mielipidevainojen sikaan vankilasakin kommunismista syytettynä.

X-9:ää paremmin menestyi Raymondin toinen kyttä, nimeltään Rip Kirby (1946). Kirby on gentlemannisalapoliisi, joka soittaa pianolla klassista, polttaa piippua, pelaa shakkia ja käyttää silmä-laseja. Hän on varsin varakas, eikä juuri selviä, saako hän dekkariystään palkkaa. Tärkeä lisä ja huumorinkin tuoja sarjassa on hänen palvelijansa Desmond, entinen kassakaappimies muuten. Raymondin elkuperäistä Kirbya voi meillä ihaila mm. Kippari Kalle -lehdestä.

Raymond kuoli vuonna 1956, ja John Prentice jatkoi sarjaa - harvinaista kylä - varsin laatusasti. Käsikirjoituksen laati Fred Dickenson. Helsingin Sanomien pitkäaikaisena sarjakuvana Kirby lienee meillä tunnetuin sarjakuvadetektiivijä ja pitää pintansa hyvin, vaikka suunta näyttää kaikkialla käyvän jatkuvista seikkailusarjoista kohti lyhyitä huumoristrippejä.

MIKE HAMMER Listen to the Mickey Spillane show on KHJ every Tuesday, 7 p. m. **By Mickey Spillane**

Agentti X-9:llä on ollut kaikkiaan seitsemän piirtäjää. Hän oli yksinäinen sankari, FBI:n mies eikä siis mikään muunlainen agentti, ja todella "salainen", sillä vasta 1939 paljastui, että hänen nimensä on Phil Corrigan. Välillä hänet on tunnettu Paul Kellyna (Agentti Kelly). Hän alkoi seikkailla atomisalaisuuksien, kansainvälisten kriisien ja kurvipimujen seassa, ja tason jolle Corrigan on laskenut voi tarkistaa esimerkiksi Hufvudstadsbladetista tai Agentti X-9 -lehdestä. Piirtäjä on Al Williamson ja kirjoittaja Archie Goodwin.

FBI:n palveluksessa on myös Alfred Andriolan luoma Kerry Drake (1943), jossa on maininnan arvoista ehkä vain se, että paljon tilaa omistetaan Draken työ-kavereiden ja kotielämän kuvailulle. Sarjan on mainittu esittelevän hyvin poliisin työrutiinia, joten sekin on McBainin ja Ellery Queenin varhainen edelläkävijä. McBainista muistuttaa myös se, että Draken kollegan sulhanen on saanut surmansa työtehtävissä juuri häiden alla.

Kirbyn kuvat ja jaksot on hyvin suunniteltu, ja kaikkiaan hän on alan tuttavuuksista sympaattisimpia. Hän tonkii joskus valkokaulusrikollisuutta, mikä on sarjakuvissa hyvin harvinaista. Hänen seikkailunsa ovat joskus kyllä kuivahkoja, ja samaan hengenvetoon on lisättävä, että ne ovat myös väkivaltaisia. Kirbya on kiitetty harvasta aivosolujaan käyttäväksi väkivallattomaksi sankariksi, mutta toki hän usein käyttää oman käden oikeutta, joka tosielämässä veisi häneltä lupakirjan ja miehen itsensä ehkä vankilaan. Tässä mielessä Kirbykään ei ole "totta".

Toinen Helsingin Sanomissa (ihmeen) kauan menestynyt nuuskija oli Jeff Cobb (1954). Pete Hoffmanin kuolleeksi purtu, kömpelö ja vanhahtava luomus, joka perustuu tositarpeuksille, niin väitetään. Totta siinä on ainakin se, että amerikkalaiset toimittajat kuuntelevat todella kaikkea poliisiradioliikennettä lehtitalossa. Tällainen ei Suomessa tulisi kysymykseenkään. Välillä oli vaikea päästä, oliko Cobb toimittaja vai poliisi, ja ainakin yhden toimituspöydän rosvot häneltä ampuivatkin.

KISMET, MY DEAR, MAY I PRESENT RIP KIRBY, THE FAMOUS DETECTIVE?

Jostain syystä poliisisarjoista puhuttaessa unohdetaan usein bestsellerkirjailija Mickey Spillane. Spillane on entinen sarjakuvakirjoittaja - hän teki 40-luvulla Kapteeni Amerikkaa, Kapteeni Marvelia ja muita - ja hänen kirjansakin ovat eräiden tuntijoiden mielestä sarjakuvamaisia. Spillane kirjoitti 50-luvulla suosittua Mike Hammer -sarjakuvaa, jota piirsi Ed Robbins. Juttu oli tietysti hyvin väkivaltainen, ja riittänee kun toteaa, että sarjan taso on suunnilleen sama kuin Spillanen kirjojen. Spillanen dekkarisankari Mike Hammer muuten esiintyi ennen kirjoihin siirtymistään sarjakuvassa nimellä Mike Danger.

Musta sarjakuva on anglosaksisen palapeliperinteen ja suuremmissa määrin amerikkalaisen kovaseikeitetyn dekkarin perillinen, ja kaiken kaikkiaan se on hyvin amerikkalainen ilmiö. Sillä on kuitenkin vakaa ihailijapiirinsä myös Länsi-Euroopassa.

B-BROD JEFE.

¡ESTA AQUI!

DR. NIEBLA.

YO CREI QUE EN ESTE MUNDO SOLO HABRIA DOS PAJAROS INTERESANTES... ¡QUE LAMENTABLE ERROR!

CRAC

Muitakin nimiä voisi muistella, mutta monet alkavat olla rajatapauksia. Pyhimys, Paul Temple ja Cannon pääsivät sarjakuviksi televisiomenestyksen jälkeen. Jonkinlaista poliisitoimintaa harrastavat monet sankarit Ratsupoliisi Kingistä ja Johnny Hazardista aina Tex Willeriin, Modesty Blaiseen, Jori Sawyeriin, Diabolikiin ja Batmaniin asti, mutta monia tällaisia sarjakuvia olisi parempi tarkastella seikkailu-, tieteis- tai agenttijuttuina.

Yksi kiintoisa rajatapaus on Will Eisnerin Spirit (1939). Eisner teki jo aiemmin pollarisarjoja, ja Spiritin - jota hän ei kyllä aivan yksin tehnyt - hän loi todella yksinäiseksi ja salaperäiseksi sankariksi. Hahmo on rikostutkija, jonka luultiin kuolleen yhteenotossa roistojen kanssa mutta joka ilmestyykin tarpeen vaatiessa piilostaan naamion takaa tirkistellen pahoja miehiä pelottelemaan ja nujertamaan. Sarjassa on siis kauhuelementtejä, mutta roisi annos myös omalaatuista huumoria. Se on lähellä supersankarisarjakuvia, onpahan vain paljon niitä parempi.

Spirititä varsin lähellä olevana sankarina kannattaa mainita espanjalaisen Francisco Hidalgo Doctor Niebla (Tri Sumu), joka on jenkkisarjaa matkiva, tummasävyinen ja taitavahko luomus. Sankarin naamiona on tässä tummat lasit. Kauhukohtauksissa soi taustalla mm. Sibeliuksen musiikki.

Sarjakuva on väline, johon detektiiviytyö, hiljainen päättely ei oikein sovi. Pitkät dialogit ja sankarin monologit eivät istu sarjakuvaan. Tekijät korostavat toimintaa, mikä usein tarkoittaa väkivaltaa. Lisäksi mustasta sarjakuvasta puuttuu yhteiskunnan erittely, kriittisyys, joka romaanipuolella ja elokuvissakin oli amerikkalaiselle rikoskertomukselle usein tunnusomaista. Hyviä dekkarisarjakuvia on vaikea löytää, ja yksiselittäen on vaikea edes sanoa, millainen se olisi.

Pieni lohdutus on se, että eräs lähi-alue sarjakuvissa on paljon suurempaa roskaa kuin poliisisarjat konsanaan. Tarkoitin agenttisarjakuvia. Ehkäpä niihin olisi joskus aihetta palata Sarjainfon sivuilla.

Jukka Rislakki

